

1982 ANAYASASINA GÖRE ANAYASAYA UYGUNLUĞUN DENETİMİ

Erdoğan TEZİÇ (*)

Yasaların Anayasaya uygunluğunun denetimi, hukuk devleti ve Anayasanın üstünlüğü ilkesinin bir yaptırımı olarak, Türkiye'de ilk kez 1961 Anayasası ile öngörülmüştü. Gerçi 1924 Teşkilât-ı Esasîye Kanunu da katı bir anayasaydı ve 103. maddesi, hiç bir yasanın anayasaya aykırı olamayacağını belirtiyordu ama, bunun bir yaptırımı öngörülmemişti. 1924 - 1960 yıllarında, yasama organının iradesi en üstün güç durumundaydı ve I. Cumhuriyet dönemi bir hukuk devleti değil, fakat bir kanun devleti olmuştu.

1961 Anayasasının, hukuk düzeninde Anayasayı korumakla görevli kıldığı Anayasa Mahkemesi, 1982 Anayasasında da yer alıyor. Ancak gerek kuruluş, gerekse görev ve yetkileri farklı düzenlenmiştir.

Bu makalede, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri ile, iptal davası ve Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi üzerinde durulacaktır.

I. ANAYASA MAHKEMESİNİN GÖREV VE YETKİLERİ

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri, Anayasanın 148. maddesinde belirtilmekle beraber, aynı maddenin son fıkrası ayrıca, başka maddelere de yollama yapmaktadır; görev ve yetkileri,

---

(*) Prof. Dr. Erdoğan Teziç, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku öğretim üyesidir.

1982 Anayasasında sınırlı sayıda (numerus clausus) olduğundan, yasalarla yenileri tanınmaz.

1982 Anayasası uyarınca, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri şunlardır :

1. Kanun, kanun hükmünde kararname ve TBMM içtüzüğü hakkında, şekil ve esas bakımlarından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, yetkililer tarafından açılacak iptal davalarına bakmak (m. 148);

2. Anayasa değişikliklerini yalnızca şekil bakımından inceleyip denetlemek (m. 148);

3. Görülmekte olan bir davada, uygulanacak kanun ve kanun hükmünde kararnamenin Anayasaya aykırılığı mahkemeler ya da taraflarca ileri sürüldüğünde, bu konudaki itirazları karara bağlamak (m. 152).

4. TBMM. üyelerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması ve üyeliklerinin düşmesi hakkındaki kararların iptali ile ilgili başvuruları karara bağlamak (m. 85);

5. Siyasî partilerin malî denetimlerini yapmak (m. 69.4);

6. Siyasî partilerin kapatılması hakkındaki davaları karara bağlamak (m. 69.6);

7. Yüce Divan sıfatıyla Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkanı ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı yargılamak (m. 148.3);

8. Nihayet, idarî bir görev olarak, Uyuşmazlık Mahkemesine kendi üyeleri arasından bir Başkan görevlendirmek (m. 158);

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin yanı sıra, 1982 Anayasası uyarınca *denetimi dışında bırakılan işlemler* şunlardır :

1. Milletlerarası andlaşmalar (m. 90.5);

2. Olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnameler (m. 148);

3. İnkılâp Kanunları (m. 174);

4. 12 Eylül 1980 ile, ilk genel seçimler sonucu toplanacak TBMM. Başkanlık Divanını oluşturuncaya değin geçecek süre içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca, alınan karar ve tasarruflar (Geçici m. 15);

5. Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler (m. 150.2);

6. Nihayet, süre ile kayıtlı olarak, Anayasa Mahkemesinin, işin esasına girerek verdiği red kararının, Resmî Gazete'de yayımlanmasından sonra, on yıl geçmedikçe, aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla başvuruda bulunulamaz (m. 152.4).

II. İPTAL DAVASI

1982 Anayasasına göre kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, TBMM. içtüzüğünün belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımlarından Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptal davası açılmasında konu, dava açma hakkı ve süre yönlerinden bir ayrım yapmak gerekiyor.

a) Bir kere *yalnız şekil açısından* iptal davasının konusu, *kanun ve Anayasa değişiklikleri* ile sınırlı tutulmakta ve iptal davası açabilecek olanlar: Cumhurbaşkanı ile TBMM. üyelerinin beşte biridir (seksen milletvekili). Öte yandan, kanunun Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açıklamayacağı gibi, def'î yoluyla da ileri sürülemez (m. 148.2).

b) Buna karşılık, iptal davasını düzenleyen 150. madde, kanun - kanun hükmünde kararname ve TBMM. içtüzüğünün belirli madde ve hükümlerinin *şekil ve esas* bakımlarından (ya da esas bakımından) Anayasaya aykırılığı iddiasıyla doğrudan doğruya iptal davası açabilecek olanların sayısını biraz daha arttırmakta; süre de Resmî Gazete'de yayımlanmadan başlayarak altmış gündür. İptal davasını Cumhurbaşkanı, iktidar ve ana muhalefet partisi Meclis grupları ile TBMM. üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyeler açabiliyorlar.

Anayasaya göre, Cumhurbaşkanı tek başına¹ iptal davası açabilecek (m. 104). 1982 Anayasası, siyasî parti gruplarının en az yirmi üyeden oluşabileceğini öngörüyor (m. 95.2). İktidarda birden çok siyasî partinin bulunması (koalisyon) durumunda, en çok üyeye sahip olan parti grubu iptal davası açabilecek (m. 150). Koalisyonda eşit üyeli parti gruplarının bulunması halinde, hangisinin dava hakkı olacağı ayrı bir sorun olabilir. Bu durumda, en fazla eşit üyeye sahip grupların herbirinin dava hakları olduğunu kabul etmek gerekir. Buna karşılık, muhalefet parti gruplarının eşit üyelere sahip olmaları durumunda, bunlar arasında, genel seçimlerde en çok oy almış parti, anamuhalefet partisi sayılmalıdır.

Anayasanın 150. maddesi uyarınca, "şekil ve esas bakımından" (Anayasada bakımlarından olmalıydı; m. 150) açılacak iptal davalarının şekil yönünün denetimi, bazı sorunlar doğurabilir. Şöyle ki, kanunlar için yalnızca şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları, on günlük hak düşürücü süreye bağlı olduğu gibi (m. 148.2), bunlar Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanırlar (m. 149.2).

Bir kanunun şekil ve esas bakımlarından Anayasaya aykırılığı ileri sürüldüğünde, Anayasa Mahkemesi, davanın şekil yönünü, yu-

-
- 1) II. Cumhuriyet döneminde, Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanı'nın tek başına iptal davası açabileceğini şu gerekçelere dayandırmıştı: "...Anayasa Cumhurbaşkanı'na yürütme organının başı olması yönünden değil, Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğünü temsil eden, insan haklarına dayalı demokratik hukuk devleti ilkelerini korumak ve lâik Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek ve kollamak görevlerini üstlenen tarafsız bir baş olması yönünden de kimi görevler vermiştir. Bunlardan birisi de Anayasa'nın 149. maddesinde belirtilen iptal davası açma yetkisidir. Bu yetkinin kullanılmasını 98. madde çerçevesi içinde görmek olanaksızdır. Çünkü böyle bir durumda, bu yetki ancak Başbakan ve ilgili Bakanca uygun görülmesi halinde kullanılabilir. Başka bir deyimle, siyasal iktidarca yasalaştırılan bir metin hakkında Cumhurbaşkanı'nın iptal davası açma yetkisini, Başbakana veya ilgili Bakana devreden veya onları bu yetkiye ortak eden ters bir sonuç ortaya çıkar ki, Anayasa'nın böyle bir sonucu kabul ettiği düşünülemez. Hemen eklemek gerekir ki, Anayasa'nın 149. maddesi iptal davası açacakları göstermiş ve bunlar arasında yürütme organına yer vermemiştir." E. 1975/183, K. 1976/15, k.t. 16.3.1976, AMKD. 14, s. 68.

karıda anılan madde fıkralarına göre mi değerlendirecektir? Öte yandan, kanunun şekil yönünden denetimindeki ölçü, Anayasanın 148. maddesinin 2. fıkrasındaki, “son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı” ilkesiyle mi sınırlıdır?

Anayasanın 150. maddesi karşısında, bu sorulara olumlu cevap vermek mümkün değildir. Çünkü 148 ve 149. maddelerin 2. fıkralarındaki hükümler, denetlemenin yalnızca şekil unsuru ile sınırlı olduğu gibi, kanun türündeki işleme özgüdür. Ayrıca, dava hakkı olanlar da Cumhurbaşkanı ve TBMM. üye tamsayısının beşte biridir.

Buna karşılık, Anayasanın 150. maddesinin denetleme unsurları şekil ve esas (ya da sadece esas) bakımlarından/bakımından olduğu gibi denetlenen işlemler de kanun, kanun hükmünde kararname ve TBMM. içtüzüğüdür; dava hakkı olanlar da daha geniştir: Cumhurbaşkanı, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile TBMM. üye tam sayısının beşte biri. Bir kere, bu üç kategori işlem türünden kanun hakkında şekil ve esas bakımlarından açılacak iptal davasında, Anayasa Mahkemesi, şekil unsurunu ayırıp, bunu 148. maddenin 2. fıkrasına göre on günlük hak düşürücü süreye bağlayamayacağı gibi, 149. maddenin 2. fıkrası uyarınca da öncelikle incelemesi düşünülemez. Zira davanın bir bütün olarak (şekil ve esas bakımlarından) incelenmesi gerekir.

Bu açıklamalardan sonra, 150. maddenin düzenlemesinden şu sonuçlar çıkarılabilir :

1 — Anayasa Mahkemesi, bir kanun hakkında, şekil ve esas bakımlarından açılacak iptal davasında, şekil yönünden denetimi yaparak, aykırılığı saptadığında, ayrıca esasa ilişkin incelemeyi de yaparak, davayı bir bütün olarak sonuçlandırmakla görevlidir. II. Cumhuriyet döneminde, Anayasa Mahkemesi, şekil yönünden Anayasaya aykırılığı saptadığı takdirde genel olarak işin esasına girmemekteydi². Anayasa koyucunun, böylece geçmiş uygulamaya son vermek istediği söylenebilir.

2) Anayasa Mahkemesinin “oturmuş yöntemi” şekil yönünden iptal kararı verince esasa girmemesiydi ve bunu şu gerekçe ile açıklıyordu, “...biçim yönünden iptal edilen yasa kuralının, esas yönünden de incelenip karara bağlanması gereğinin kimi yetki-

2 — 150. maddedeki *şekil yönünden denetimin ölçüsü*, 148. maddenin 2. fıkrasındaki, “Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı” ilkesi ile bağlı değildir. Çünkü şekil aykırılığını esasla birlikte denetleyen Anayasa Mahkemesi, esasa etkili olabilecek başkaca şekil aksaklıklarını da dikkate almak zorundadır. 150. madde bu konuda bir kayıtlama getirmemektedir. Örneğin, TBMM. Başkanlık Divanı, Meclisteki parti gruplarını üye sayısı oranında divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur (m. 94.2). Öte yandan, içtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir (m. 95.2).

Anayasadaki şekle ilişkin bu ilkelere uyulmadan toplanmış bir Meclisin kabul edeceği kanunların, şekil unsuru bakımından sakatlığının ileri sürülememesi, Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü (m. 11) ile bağdaşmaz. Kaldı ki, Anayasada yer alan şekle ilişkin ilkelerin dikkate alınmaması, yasama işlemlerinin esasına etkili olabilecek bir sakatlık doğurur. Kanunun Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak, on gün gibi çok kısa süre içinde ortaya konamayacak bu şekil (m. 94.2 ve 95.2) aksaklıklarının, sonradan esasla birlikte ileri sürülmesine engel yoktur. Aksi halde 150. maddedeki “şekil” sözcüğünün de bir anlamı kalmaz. Yasa koyucu gibi Anayasa koyucusu da, “abesle iştigal etmeyeceğine” göre, 150. maddedeki şekil bakımından denetimin ölçüsü, 148. maddenin 2. fıkrası ile

---

li kuruluşları uyarma olanağının sağlanması düşüncesine dayanırılması da, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetki alanı ile bağdaştırılmaz” (E. 1976/50, K. 1977/13, k.t. 15.2.1977, AMKD., 15, s. 165). İstisnaî olarak, Anayasa Mahkemesi, şekil yönünden iptal kararı verdikten sonra, esasa ait incelemeyi de sürdürmüştür (Bkz. E. 1977/6, K. 1977/14, k.t. 22.2.1977, AMKD., 15, s. 195).

Öte yandan, şekle ilişkin bir iptal istemi ileri sürülme bile, Anayasa Mahkemesi, 44 sayılı kanunun 28. ve 33. maddelerine dayanarak, ilgililerin iptal gerekçesine dayanmak zorunda bulunmadığını, başka gerekçe ile de iptale gidilebilir diyerek, biçim açısından denetimi kendiliğinden dikkate almıştır (Bkz. E. 1967/41, K. 1969/57, k.t. 25.10.1969, AMKD., 8, s. 33; E. 1973/46, K. 1974/21, k.t. 21.5.1974, AMKD., 12, s. 213; E. 1976/27, K. 1976/51, k.t. 22.11.1976, AMKD., 14, s. 350; E. 1977/4, K. 1977/74, k.t. 12.5.1977, AMKD., 15, s. 339).

sınırlı tutulamaz. Ayrıca, kanun hükmündeki kararnamelerin şekil yönünden denetiminde, 148. maddenin 2. fıkrasındaki ilkenin kullanılması hukuken mümkün değildir. Zira söz konusu işlem organik açıdan idarî düzenleyici işlemdir.

Özetlemek gerekirse, 148. maddenin 2. fıkrasında öngörülen kayıtlamaları kanunların yalnızca şekil yönünden denetlendiği durumlara özgü olarak kabul etmek gerekir. Kaldı ki, bir kanunun yayımlanmasından başlayarak on gün içinde, dava mahkemesinde şekil yönünden Anayasaya aykırılığının def'i yoluyla ileri sürülmesi uygulamada pek ender rastlanabilecek bir husustur. Bu durum, olsa olsa, uygulanmakla tükenen (ya da hükmünü icra eden) kanunlar içindir. Örneğin, mahkemelerce kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesi, TBMM'nin çıkaracağı af kanunları gibi.

III. ANAYASAYA AYKIRILIĞIN DIĞER MAHKEMELERDE İLERİ SÜRÜLMESİ (AYKIRILIK İTİRAZI)

Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun ya da kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse, ya da taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır (m. 152).

Anayasanın 152. maddesinin 1. fıkrasından da anlaşılacağı gibi, dolayısı ile iptal davası iki biçimde açılabilir: Bir yargılamada *taraflardan biri* ya da *mahkemece*. Tarafların bir aykırılık itirazı olmasa bile, mahkeme, uyuşmazlığı çözmek için davada uygulayacağı kanun ya da kanun hükmünde kararnamenin Anayasaya aykırılığını ileri sürebilir. Her iki durumda da, yargılamanın durdurularak dosyanın Anayasa Mahkemesine havalesi, dava mahkemesi açısından bir *geciktirici sorundur* (mesele-i müstehire, question préjudicielle). Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve sonucu ilgili mahkemeye bildirmekle görevlidir (m. 152.3).

Anayasa Mahkemesinin, geciktirici sorunu belli bir süre içinde karara bağlamamasını, 1961 Anayasası, ayrıca dava mahkemelerinin bunu bir *ön - sorun* (mütekaddim mesele, question préalable)

olarak çözüme yetkisi tanımaktaydı (1961 Ay. m. 151.4). Bu durumda “nisbî muhakeme” söz konusu olmaktaydı ve dava mahkemesi Anayasaya aykırılık konusunda kesin bir hüküm vermemekte, yalnızca belli bir davada kanun hükmünü yok sayma yetkisine sahipti. Dava mahkemesi, Anayasa Mahkemesi yerine geçerek bir karar verme yetkilerine sahip olmadığı için de bu konuda vereceği karar herkes için (erga omnes) değil, fakat yalnızca taraflar arasında (inter partes) sonuç doğurabilirdi. Nitekim, 1961 Anayasasının değişik 151. maddesi uyarınca, Anayasa Mahkemesi altı ay içinde kararını vermediği takdirde, dava mahkemesi, Anayasaya aykırılık iddiasını kendi kanısına göre çözerek davayı yürütebilirdi. Fakat, Anayasa Mahkemesi kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye değin gelirse, dava mahkemesi buna uymak zorundaydı.

1961 Anayasasının dava mahkemelerine tanıdığı bu ön - sorunu çözüme yetkisi, uygulamada hiç kullanılmadı. Çünkü Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 44 sayılı kanunun 27. maddesinin 3. fıkrası “Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara resmen ittila kesbedinceye kadar davayı geri bırakır” hükmünü içeriyordu. Anayasanın dava mahkemelerine tanıdığı yetkiyi ortadan kaldıran ve Anayasaya aykırı olmasına rağmen, yürürlükte kalabilen 44 sayılı kanundaki anılan kural, dava mahkemelerinin Anayasaya aykırılık denetimi yapabilmelerini engellemekteydi.

1982 Anayasası, dava mahkemelerinin ön - sorun yolu ile Anayasaya aykırılığı çözebilmelerini ortadan kaldırmış bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni, II. Cumhuriyet döneminde bu denetim yolunun işlememiş olması ile açıklanabilir. Yeni düzenlemeye göre, “Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır” (m. 152.3). Bu düzenleme ile, dava mahkemelerinin, beş ay sonunda, önlerindeki uyuşmazlığı, Anayasaya aykırılık sorununu yok sayarak, yürürlükteki yasalara göre çözmekle görevli oldukları kabul edilmektedir. Fakat, uygulamada, dava mahkemelerinin, önlerindeki uyuşmazlıkları, Anayasa Mahkemesinin kararı gelmeden sonuç-

landırabilecekleri hayli kuşkuludur. Zira, dava mahkemeleri, Anayasaya aykırılık sorunu askıda kaldığı sürece, ister istemez davayı sonuçlandırmaktan kaçınarak, Anayasa Mahkemesinin bu konudaki kararını beklemeyi yeğleyeceklerdir. Çünkü, dava mahkemesinin, esas hakkındaki kararının kesinleşebilmesinde kanun yolları dikkate alındığında, Anayasa Mahkemesi kararının bu aşamalardan birinde gelmesi, buna uyulmasını zorunlu kılacaktır.

IV. ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARI

Anayasa Mahkemesi kararları bundan böyle, yalnızca herkese karşı etkili olacak (erga omnes) niteliktedir. 1961 Anayasasının öngördüğü, Anayasa Mahkemesine, diğer mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verdiği hükümlerin olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilme yetkisi (1961 Ay. m. 152.4), yani "inter partes" karar türü³, 1982 Anayasasında kabul edilmemiştir.

Kararlar açısından, 1961 Anayasasından farklı olarak, Anayasa Mahkemesinin bir kanun ya da kanun hükmünde kararnamenin tamamını ya da bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemeyeceği öngörülmüyor (m. 153.2).

Anayasa Mahkemesinin işlevi, denetleme kapsamına giren işlemlerdeki Anayasaya aykırı hükümleri ayıklamaktır. Bu bakımdan, her aykırı hükmün iptali, yasa koyucunun iradesini ister istemez başkalaştırma sonucunu doğurur. Anayasanın bu düzenleme biçiminin, Anayasa Mahkemesini, bir kanunun Anayasaya aykırı hükümlerini iptal etmekten, ya da ayıklamaktan alıkoyacağı, daha doğrusu kısmî iptal kararları vermesini önleyeceği, yalnızca yasanın bütününe iptal etmek zorunda bırakacağı ileri sürülebilir. Fakat 153. maddenin 2. fıkrası, "tamamının" iptal edilmesi durumunda, bunun yasa koyucu gibi hareketle yeni bir uygulamaya yol açabileceği ihtimalini de öngörmektedir. Bu takdirde, kanunun bütününe kapsayan iptal kararlarının da önlendiği ileri sürülebilecektir. Çün-

3) Bkz. E. 1972/26, K. 1972/38, k.t. 27.6.1972, AMKD., 10, s. 515.

kün her kanunun tamamının iptali yasa koyucunun iradesini ortadan kaldırma sonucunu doğuracağına göre, bu da yasama organının yetkilerinden biri olan kanunu yürürlükten “kaldırmak” (m. 87) biçiminde ortaya çıkacaktır.

Öte yandan, hukuk tekniği açısından yorumu güçleştiren nokta, bir kanun hükmünde kararnamenin tamamının ya da bir hükmünün iptal edilmesinin, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesisine nasıl yol açacağıdır? Çünkü kanun hükmünde kararname bir yasama işlemi olmayıp, organik açıdan idarî düzenleyici işlemdir.

Bu konuda tartışmalara yol açabilecek temel sorun, Anayasa Mahkemesinin “yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis” edip etmesine kimin karar verebileceğidir.

İptal edilen işlemin niteliğine göre, yasama ve yürütme organlarının bu durumu saptayabilecekleri düşünülebilir. Kanun söz konusu olduğunda, yasama organının bu durumu nasıl bir işlemle saptayabileceği sorulabilir. İptal edilen kanun hükmünde kararname ise, bu saptamayı yürütme organı nasıl bir işlemle yapacaktır?

Anayasa Mahkemesi kararları “kesin” olduğuna, “yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri” bağladığına göre (m. 153.1 ve 2.f.), olsa olsa yasama organı, yeni bir yasa ile ve yürütme organı da, yeniden düzenleyeceği bir kanun hükmünde kararname ile, Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarını etkisiz kılacak ve kendi iradelerini tekrar geçerli duruma getirebileceklerdir!

Anayasadaki düzenlemenin, yasama ve yürütme organlarına böyle bir takdir yetkisini tanıdığı kabul edilecek olursa, bunun kaçılmaz sonucu, Anayasa Mahkemesi ile yasama, yürütme organları arasında sürtüşmelerin ortaya çıkmasıdır. Bunun doğurabileceği sonuçlar, hiç kuşkusuz ayrı bir tartışma konusu olacaktır. Ancak asıl önemlisi, Anayasa Mahkemesi kararlarından ve giderek denetiminden sıyrılmaya yol açabilecek tutumların, Anayasanın öngördüğü “Hukuk Devleti” (m. 2) ilkesini zamanla kanun devletine dönüştürebilme ihtimalidir.